

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს

სკოპინგის დასკვნა N3

4.02.2022

დაგეგმილი საქმიანობის დასახელება: სასარგებლო წიაღისეულის (მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს) ღია კარიერული წესით მოპოვება;

დაგეგმილი საქმიანობის განმახორციელებელი: სს „RMG Copper“;

დაგეგმილი საქმიანობის განხორციელების ადგილი: ბოლნისის მუნიციპალიტეტი;

განაცხადის შემოსვლის თარიღი: 10.12.2021;

მონაცემები სკოპინგის ანგარიშის შემდგენელის შესახებ: სს „RMG Copper“-ის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი;

ძირითადი საპროექტო მონაცემები:

სკოპინგის დასკვნის მიღების მიზნით, სამინისტროში სს „RMG Copper“-ის მიერ წარმოდგენილია ბოლნისის მუნიციპალიტეტში, სოფ. მუშევანის სიახლოვეს სასარგებლო წიაღისეულის (მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს) ღია კარიერული წესით მოპოვების სკოპინგის ანგარიში.

სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, 2011 წლის 12 ოქტომბერს შპს „კავკასიის სამთო ჯგუფზე“ სსიპ ბუნებრივი რესურსების სააგენტოს უფროსის N 13/441 ბრძანების შესაბამისად, გაცემული იქნა სასარგებლო წიაღისეულის (ფერადი, კეთილშობილი, იშვიათი მეტალები და ბარიტი) შესწავლა-მოპოვების ლიცენზია, ხოლო ლიცენზიით გათვალისწინებულ ფართობებზე ჩატარებული სამუშაოების შემდეგ, საბადოს გარკვეულ ფართობებზე მოხდა მარაგების დაზუსტება, ამასთან ზემოაღნიშნულ ბრძანებაში, სსიპ წიაღის ეროვნული სააგენტოს 2021 წლის 31 მაისის N666/ს ბრძანების შესაბამისად შეტანილი იქნა ცვლილება და 2021 წლის 31 მაისს გაცემული იქნა N10002084 ლიცენზია. ლიცენზია მოიცავს, როგორც დავით გარეჯის ოქრო-ბარიტ-პოლიმეტალურ საბადოს, ისე მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს.

მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოსთან დაკავშირებით, 2021 წლის 27 სექტემბერს, შპს „კავკასიის სამთო ჯგუფსა“ და სს „RMG Copper“-ს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, რომლის მიხედვით, სს „RMG Copper“-ს დროებით მფლობელობასა და სარგებლობაში გადაეცა მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადო. ვინაიდან, „მუშევანი 2“-ის ოქრო-სპილენძის საბადოზე, სასარგებლო წიაღისეულის შესწავლა-მოპოვებაზე ლიცენზია გაცემულია 2011 წელს (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის ამოქმედებამდე), საქმიანობასთან დაკავშირებით სკრინინგის პროცედურის გავლის გარეშე, კოდექსით გათვალისწინებული პროცედურების გავლას ახორციელებს სს „RMG Copper“.

გაფორმებული ხელშეკრულების შესაბამისად, სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების მიზნით, სს „RMG Copper“-ს დაგეგმილი აქვს ღია კარიერული წესით, ბურღვა-აფეთქების მეთოდით დაამუშაოს მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს ნაწილი, კერძოდ 11,27 ჰა. საბადოს სამთო მინაკუთვნის ფართობია - 175,8559 ჰა. სამთო მინაკუთვნის კოორდინატებია: X-454397, Y-4582246; X-454502, Y-4583467; X-455711, Y-4583522; X-456001, Y-4582718; X-455711, Y-4582246. მუშევანი 2-ის საბადო მდებარეობს ბოლნისის მუნიციპალიტეტში, სოფ. მუშევანის სიახლოვეს. სკოპინგის ანგარიშისა და პროექტის ელექტრონული გადამოწმების მიხედვით, კარიერიდან მანძილი უახლოეს მოსახლემდე (სოფ. მუშევანი) დაახლოებით 800-915 მ-ს შეადგენს.

სკოპინგის ანგარიშს თან ახლავს მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს დამუშავების პროექტი. დამუშავების პროექტში მოცემულია საბადოს შესახებ დეტალური ინფორმაცია. მათ შორის, წარმოდგენილია მონაცემები პროექტით გათვალისწინებულ ტერიტორიაზე არსებული ბიომრავალფეროვნების, ობიექტის გეოლოგიური და ჰიდროგეოლოგიური მონაცემების, მადნის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების, კარიერის საპროექტო კონტურის და სიღრმის, დამუშავების ტექნოლოგიის, საშიშ ზონებში სამთო სამუშაოების წარმოების ტექნოლოგიის და ა.შ. სკოპინგის ანგარიშს თან ახლავს, ასევე საბადოს რეკულტივაცია/აღდგენის გეგმა/პროექტი. პროექტში მოცემულია ინფორმაცია, როგორც საბადოზე ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნის და მისი მოცულობის, ისე საბადოს შემდგომი (ბიოლოგიური) რეკულტივაციის შესახებ.

სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია დაგეგმილი საქმიანობის ალტერნატივების შესახებ ინფორმაცია. სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, ვინაიდან ლიცენზიით მკაცრად არის განსაზღვრული სამთო მინაკუთვნის კონტური და აღნიშნული კონტურების დარღვევა დაუშვებელია, ადგილმდებარეობის ალტერნატივების ანალიზი არ მომხდარა. დოკუმენტში მოცემულია ინფორმაცია ნულოვანი/არაქმედების ალტერნატივისა და ტექნოლოგიური ალტერნატივების შესახებ. სკოპინგის ანგარიშში არაქმედების ალტერნატივა უარყოფილია პროექტის ფარგლებში მოსალოდნელი დადებითი სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების გათვალისწინებით. ხოლო მოსალოდნელი ზემოქმედების მართვა დაგეგმილია შესაბამისი გარემოსდაცვითი ღონისძიებებით. **მნიშვნელოვანია გზმ-ის ეტაპზე წარმოდგენილი იქნეს გარემოზე შეუქცევი ზემოქმედებით გამოწვეული დანაკარგისა და მიღებული სარგებლის ურთიერთშეწონის შეფასება გარემოსდაცვით, კულტურულ, ეკონომიკურ და სოციალურ ჭრილში.** წიაღის მოპოვების ტექნოლოგიური ალტერნატივებიდან (ღია კარიერული და მიწისქვეშა წესით), საბადოს სამთო-გეოლოგიურ პირობების, ამგები ქანების ბუნებისა და წიაღის ფენების მდებარეობის გათვალისწინებით უპირატესობა მიენიჭა მოპოვების ღია კარიერულ წესს.

სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, კარიერის მაქსიმალური მწარმოებლურობა შეადგენს 795 993 ტ/წელ. სკოპინგის ანგარიშში წარმოდგენილი სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის თანახმად, „მუშევანი 2“-ის საბადოზე მოსაპოვებელი სასარგებლო წიაღისეულის სახეობები და ოდენობებია: ოქრო - 3 332.35 კგ, ვერცხლი - 10 313.81 კგ და სპილენძი - 7 690.18 ტ. მოპოვებითი სამუშაოები დაგეგმილია განხორციელდეს მთელი წლის განმავლობაში (365 დღე), 24 საათიანი სამუშაო რეჟიმით, 2 ცვლიანი გრაფიკით. მოპოვებითი სამუშაოებისთვის გათვალისწინებულია 6 წელი (2022-2027). დაგეგმილი საქმიანობის ტექნოლოგიური სქემის/პროცესის შესაბამისად პროექტის პირველ ეტაპზე გათვალისწინებულია: ხე-მცენარეების ჭრის, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნა/დასაწყობების, ტერიტორიის მოსწორების და მისასვლელი გზების მოწყობის სამუშაოები. აღნიშნულის შემდგომ იწარმოებს მადნის მოპოვების სამუშაოები.

საბადოს დამუშავება, როგორც უკვე აღინიშნა, იწარმოებს ბურღვა-აფეთქებით 1020-800 მ ნიშნულებს შორის, ზევიდან ქვევით 3-10 მ ვერტიკალური სიმაღლის მქონე მუშა საფეხურებად. სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია ინფორმაცია ბურღვა-აფეთქებისთვის გამოყენებული დანადგარებისა და ნივთიერებების შესახებ, მაგ: ბურღვა იწარმოებს „SANDVIK“ მარკის საბურღი დანადგარებით, აფეთქება მოხდება ფეთქებადი ნივთიერება - იგდანიტით (ANFO). სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, აფეთქებითი სამუშაოების წარმოება განხორციელდება შესაბამისი დადგენილების დაცვით. ასაფეთქებელი ნივთიერებების ტრანსპორტირება განხორციელდება სს „RMG Copper“-ის ასაფეთქებელი ნივთიერებების დამამზადებელი არსებული საამქროდან. კარიერზე მოპოვებული დაქანებული კვარციტული მადანი ავტოტრანსპორტის საშუალებით გადამუშავებისთვის დაგეგმილია გადაიზიდოს შპს „RMG Gold“-ის კვარციტის საწარმოო მოედანზე, ხოლო ოქრო-სპილენძის მადანი სს „RMG Copper“-ის არსებულ მადნის მიმღებ მოედანზე. მადნის

გადამუშავება განხორციელდება „RMG Gold“-ის და სს „RMG Copper“-ის საწარმოო ტერიტორიაზე, არსებული ტექნოლოგიური პროცესების შესაბამისად.

სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, შპს „RMG Gold“-ის და სს „RMG Copper“-ის მადნის მიმღებ მოედანზე მადნის შემოტანა განხორციელდება შიდა სატრანსპორტო გზების საშუალებით, რომელიც არ გადის დასახლებულ პუნქტებში. მადანსაზიდი გზის საერთო სიგრძე მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის კარიერიდან სს „RMG Copper“-ის არსებულ მადნის მიმღებ მოედანამდე შეადგენს დაახლოებით - 7.5 კმ-ს, ხოლო შპს „RMG Gold“-ის კვარციტის საწარმოო მოედანამდე - 12 კმ-ს. კარიერიდან არსებულ მადანსაზიდ გზამდე დაგეგმილია მოეწყოს გრუნტის გზა, სიგრძით-1,7 კმ, გზა გაივლის სს „RMG Copper“-ის ცენტრალური მადანსაზიდი გზის მონაკვეთს და შეუერთდება შპს „RMG Gold“-ის საწარმოო ტერიტორიას. ვინაიდან, სატრანსპორტო გზა არ გადის საცხოვრებელი ზონის სიახლოვეს კარიერზე მოპოვებული მადნის ტრანსპორტირება დაგეგმილია განხორციელდეს მთელი წლის განმავლობაში, ყოველდღიურად 24 საათიანი რეჟიმით. სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, მადნის ზიდვას განხორციელებს მარაგადახურული 11 ერთეული, 32 ტ ტვირთამწეობის მქონე, ავტოთვითმცლელი.

მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოზე გადასახსნელი ქანები წარმოდგენილი იქნება ნიადაგის ნაყოფიერი ფენით და ფუჭი ქანებით. საბადოს დამუშავების დროს წარმოქმნილი ფუჭი ქანებისთვის დაგეგმილია კარიერის მიმდებარედ მოეწყოს სანაყარო (GPS კოორდინატები: X-454772.05; Y-4582702.02). სანაყაროს მოწყობა დაგეგმილია სამ იარუსად (იარუსების მაქსიმალური სიმაღლით - 25 მ). სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, სანაყაროს მოწყობა დაიწყება საპროექტო ტერიტორიის ჩრდილოეთი ნაწილიდან და განვითარდება ჩრდილო-დასავლეთის მიმართულებით. სანაყაროს ტერიტორიის მაქსიმალური ტევადობა შეადგენს 12 500 000 მ³-ს. სკოპინგის ანგარიშის მიხედვით, ფუჭი ქანების სანაყაროზე სულ განთავსდება 12 383 541 ტ ფუჭი ქანი. ამასთან მითითებულია, რომ გაფხვიერების ნარჩენი კოეფიციენტის (1,15) გათვალისწინებით დასაყრელი ფუჭი ქანის რაოდენობა იქნება - **5 477 335 მ³**. სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, პირველ ეტაპზე სანაყაროზე განთავსდება 2 500 000 ტ (1 562 500 მ³) ფუჭი ქანი (რომელიც უზრუნველყოფს კარიერის გამართულ ფუნქციონირებას 1,5 წლის განმავლობაში). მეორე ეტაპზე მოხდება სანაყაროს შევსება 900 მ ნიშნულამდე და სანაყაროზე, პირველი ეტაპის ჩათვლით, განთავსებული იქნება 6 033 500 ტ (3 000 000 მ³) ფუჭი ქანი. მესამე ეტაპზე მოხდება სანაყაროს შევსება 920 მ ნიშნულამდე და სანაყაროზე განთავსებული იქნება ჯამური 12 383 541 ტ (**5 477 335 მ³**) მოცულობის ფუჭი ქანი. სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია სანაყაროს ფორმირების სამივე ეტაპის სქემატური ნახაზები.

ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნა კარიერის ტერიტორიის გარდა, განხორციელდება ფუჭი ქანების სანაყაროს, მისავლელი გზებისა და დამხმარე ობიექტების განთავსების ტერიტორიაზე. სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენა შემდგომი რეკულტივაციის მიზნით განთავსდება ფუჭი ქანების სანაყაროს მიმდებარედ. **აღნიშნული საკითხი გზშ-ის ეტაპზე საჭიროებს დაზუსტებას, ვინაიდან წარმოდგენილი Shp ფაილების მიხედვით, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის განთავსება დაგეგმილია სხვა ლოკაციაზე.** სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნა და დასაწყობება განხორციელდება მოქმედი დადგენილების მოთხოვნების შესაბამისად. მოსახსნელი ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის სავარაუდო მოცულობაა - 49 776 მ³. სკოპინგის ანგარიშში განხილულია ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის უსაფრთხოდ განთავსების/დასაწყობების პირობები.

კარიერის მიმდებარედ დაგეგმილია საწარმოო მოედნის მოწყობა, სადაც განთავსდება: მომსახურე პერსონალის კონტეინერული ტიპის ოფისი, გასახდელები, ბიოტუალეტები, ტექნიკის ავტოსადგომი, ტექნიკის პირველადი დათვალიერების/მცირე სარემონტო ზონა, გენერატორი (გენერატორისთვის მარაგის შესაქმნელად დაგეგმილია 250 ლ მოცულობის

ნავთობპროდუქტების რეზერვუარის მოწყობა). სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, კარიერზე, საწარმოო პროცესებისთვის წყალმომარაგება იწარმოებს კომპანიის საკუთრებაში არსებული ავტოციტერნებით. სასმელად გამოყენებული იქნება ბუტილირებული წყალი. საწარმოო მოედანზე მოსალოდნელია სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო (საკანალიზაციო) წყლების წარმოქმნა, რომლის შეგროვებისთვის ტერიტორიაზე მოეწყობა შესაბამისი ტევადობის სექტიკური ამოსაწმენდი მოცულობები და პერიოდულად გაიწმინდება საასენიზაციო მანქანით.

სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია საქმიანობის განხორციელების რაიონის გარემოს ფონური მდგომარეობის ზოგადი აღწერა, ასევე ზოგადი ინფორმაცია გარემოზე შესაძლო ზემოქმედების სახეების შესახებ და ინფორმაცია იმ ღონისძიებების შესახებ, რომლებიც გათვალისწინებული იქნება გარემოზე მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილებისათვის, შემცირებისათვის ან/და შერბილებისათვის.

სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, საბადოს ფარგლებში და მიმდებარე ტერიტორიაზე მეწყერი, ღვარცოფი, დახრამვა, ქვათაცვენა, ბუნებრივად არ არის განვითარებული, ან ჩასახვის სტადიაშია. მათი ფორმირება მოსალოდნელია მიწის სამუშაოების, მისასვლელი გზების გაყვანის და საბადოს დამუშავებისას/ზურღვა-აფეთქებითი სამუშაოების ფონზე. სკოპინგის ანგარიშში განხილულია გეოლოგიური რისკების მართვის ზოგადი ღონისძიებები (მაგ: ფერდობსამაგრი საინჟინრო ღონისძიებების გატარება; დამცავი ბეგების მოწყობა; მეწყრული სხეულების გაწმენდა და სხვ), რომელთა შესახებ ინფორმაცია დაზუსტდება გზშ-ის ეტაპზე.

სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია ზოგადი ინფორმაცია საბადოს ფარგლებში არსებული წყლის გარემოს შესახებ, მათ შორის აღნიშნულია, რომ საბადოსა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე წარმოდგენილია მიწისქვეშა წყლები, **თუმცა არ არის მოცემულ ინფორმაცია შესაძლო ზემოქმედების შესახებ.** ამასთან, მითითებულია რომ მუშევანი-2 საბადოსა და ფუჭი ქანების განთავსების ტერიტორიების ფარგლებში მოქცეულია მშრალ ხევები, რომლებიც უხვი ნალექების დროს ხასიათდება ღვარცოფული ნაკადებით, **თუმცა აღნიშნულ ხევებზე და მათი ჰიდროლოგიური რეჟიმის ფორმირებაზე შესაძლო ზემოქმედების შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილი არ არის.** სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, სანაყაროს კონტურის გასწვრივ (10-15 მ-ის დაცილებით) მთელ პერიოდზე დაგეგმილია მოეწყოს ატმოსფერული წყლის/ნალექის დამჭერი არხი (სიგრძით - 2500 მ), რომელიც წყალს, ყველა დამაბინძურებლის გვერდის ავლით, მიმართავს რელიეფის დაქანების მიმართულებით. კარიერის და სანაყაროს დაბინძურებული წყლების მართვისთვის დაგეგმილია მოეწყოს ჩამონადენი წყლის დამჭერი არხები, ხოლო წყალი შეიკრიბება შემკრებ გუბურებში. კარიერის და სანაყაროს დაბინძურებული წყლის შემკრები გუბურების (2 ცალი, თითოეული 1000 მ³ მოცულობის) მოწყობა დაგეგმილია სანაყაროს ძირში, ასევე დაგეგმილია მოეწყოს მესამე ე.წ. შტორმული/საავარიო გუბურა (21000 მ³ მოცულობით). თითოეული გუბურა აღჭურვილი იქნება ჰიდროსაიზოლაციო მემბრანის სამი შრით. სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, გუბურებში შეკრებილი წყლების მართვის მიზნით გამოყენებული იქნება ბუნებრივი დალექვის პროცესი (ქიმიური ნივთიერებების გარეშე), ამასთან, შესაბამისი მონიტორინგის და ანალიზის საფუძველზე, საჭიროების შემთხვევაში, მოხდება კირით ნეიტრალიზაცია, ხოლო ლაბორატორიული ანალიზის ჩატარების შემდგომ წყალი ჩაშვებული იქნება გარემოში (მშრალ ხევებში) ან გამოყენებული იქნება სამეურნეო, მათ შორის გზების მორწყვის მიზნით. საბადოს დამუშავების პროექტის თანახმად, თუ კირით ნეიტრალიზაცია არ იქნება საკმარისი ტერიტორიაზე დამატებით მოეწყობა შესაბამისი ტიპის ქიმიური გამწმენდი ნაგებობა.

პროექტის ფარგლებში ხმაურის გავრცელება და ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება მოსალოდნელია, როგორც მოსამზადებელ (ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნა/დასაწყობების, მისასვლელი გზებისა და დამხმარე ობიექტების განთავსებისთვის

და სხვ. დროს), ისე ექსპლუატაციის ეტაპზე. ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება ძირითადად დაკავშირებული იქნება მტვრისა და წვის პროდუქტების (ტექნიკის მუშაობისას) გავრცელებასთან. მნიშვნელოვანი ზემოქმედება ჰაერის დაბინძურების კუთხით მოსალოდნელი იქნება ბურღვა-აფეთქების, მადნისა და ფუჭი ქანის საექსკავაციო სამუშაოებისა და ტრანსპორტირების პროცესში. კარიერიდან მადნის ზიდვა განხორციელდება შიდა გზების საშუალებით, რაც მნიშვნელოვნად შეამცირებს მტვრის გავრცელებით მოსალოდნელ ზემოქმედებას. ამასთან, მშრალ კლიმატურ პირობებში დაგეგმილია გზის მონაკვეთების პერიოდული დანამვა. ხმაურის, ამასთან ვიბრაციის, გავრცელებით მოსალოდნელი მნიშვნელოვანი ზემოქმედება დაკავშირებული იქნება ბურღვა-აფეთქებითი სამუშაოების წარმოებასთან, მადნის და ფუჭი ქანების დატვირთვა-ტრანსპორტირებასთან. სკოპინგის ანგარიშში ხმაურითა და ვიბრაციით მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასების შესახებ ინფორმაცია ძირითადად წარმოდგენილია სხვადასხვა ტექნიკის ფუნქციონირების ჭრილში, თუმცა არ არის მოცემული სათანადო ინფორმაცია ბურღვა-აფეთქების სამუშაოების დროს აღნიშნული სახის ზემოქმედების ანალიზის/შეფასების შესახებ. სკოპინგის ანგარიშში ზოგადად არის მითითებული, რომ ბურღვა-აფეთქების სამუშაოები ხასიათდება არამუდმივი (ცვლადი) იმპულსური ხმაურის დონის გავრცელებით. მნიშვნელოვანია გზშ-ის ეტაპზე წარმოდგენილი იქნეს ხმაურის, ასევე ვიბრაციის, გავრცელებითა და ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებით მოსალოდნელი ზემოქმედების დეტალური ანალიზი, ქმედითი/ეფექტური შემარბილებელი და პრევენციული ღონისძიებების მითითებით.

პროექტის განხორციელება დაკავშირებული იქნება მცენარეულ საფარზე მნიშვნელოვან ზემოქმედებასთან. მუშევანი-2 კარიერის ტერიტორია დაფარულია სხვადასხვა სახეობის ხე-მცენარეებით, სადაც ძირითადად გვხვდება მუხნარი კორომები. ხე-მცენარეების ჭრა გათვალისწინებულია კარიერის, საწარმოო მოედნის, ფუჭი ქანების დასაწყობების მოედნის, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის დასაწყობების მოედნის, წყალშემკრები გუბურების მოწყობის და გზების ტერიტორიებზე. სკოპინგის ანგარიშში არ არის მოცემული ინფორმაცია პროექტის განხორციელებით ფაუნის სახეობებზე მოსალოდნელი შესაძლო ზემოქმედების შესახებ, რაც გზშ-ის ეტაპზე საჭიროებს დაზუსტებას, მათ შორის ეფექტური შემარბილებელი ან/და პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვას.

სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, მუშევანი-2 კარიერზე მოპოვებითი სამუშაოების განხორციელების ეტაპზე მოსალოდნელი არ არის ნარჩენების სახეობის და რაოდენობის არსებითი ცვლილება, ხოლო წარმოქმნილი ნარჩენების მართვა განხორციელდება არსებული (მოქმედი) გეგმის შესაბამისად. აღნიშნული საკითხი გზშ-ის ეტაპზე საჭიროებს დაზუსტებას და სათანადო დასაბუთებას. მათ შორის, წარმოდგენილი უნდა იქნეს მუშევანი 2-ის საბადოს დამუშავების დროს წარმოქმნილი სხვადასხვა სახეობის ნარჩენების ზუსტი მოცულობის შესახებ ინფორმაცია.

საპროექტო კარიერისა და ფუჭი ქანის სანაყაროს მიმდებარედ ფიქსირდება მდელო. სკოპინგის ანგარიშის მიხედვით ასევე საპროექტო ტერიტორიის ადგილზე დათვალიერების შედეგად გამოვლინდა, რომ აღნიშნული მდელო ადგილობრივების მიერ გამოიყენება შინაური პირუტყვისთვის საძოვრებად. დაგეგმილი სამუშაოების შედეგად აღნიშნულ საძოვარზე მოსალოდნელია მნიშვნელოვანი ზემოქმედება. სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, პირველ ეტაპზე (1,5 წელს შეადგენს) ფუჭი ქანების სანაყარო განთავსდება ისე, რომ არ მოხდება საძოვრად გამოყენებული ტერიტორიის ათვისება, ხოლო მეორე ეტაპის სამუშაოების დაწყებამდე კომპანია უზრუნველყოფს აღნიშნული საკითხის, მათ შორის შემარბილებელი/საკომპენსაციო ღონისძიებების, შეთანხმებას ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

სკოპინგის ანგარიშის შესაბამისად, ვინიდან 500 მეტრიან რადიუსში წარმოდგენილი არ არის ანალოგიური ტიპის საქმიანობა მოპოვებითი სამუშაოების განხორციელებისას

კუმულაციური ზემოქმედება დაკავშირებული იქნება მხოლოდ მადნის ტრანსპორტირებასთან.

სალიცენზიო ტერიტორიაზე 2017-2021 წლებში განხორციელებულია არქეოლოგიური კვლევითი სამუშაოები, რის შედეგადაც არქეოლოგიური ობიექტები/არტეფაქტები და კულტურული ფენები არ გამოვლენილა. სკოპინგის ანგარიშში მოცემულია სსიპ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს მიერ 2017 და 2021 წლებში დაგეგმილი სამუშაოების ჩატარების თაობაზე გაცემული დადებითი დასკვნები.

ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე სამინისტრომ უზრუნველყო წარმოდგენილი სკოპინგის ანგარიშის და საჯარო განხილვის შესახებ ინფორმაციის კანონმდებლობით დადგენილი წესით გავრცელება, მათ შორის ინფორმაცია განთავსდა სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე, სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ვებგვერდზე და გადაიგზავნა ცენტრის გამომწერებთან ელ. ფოსტის მეშვეობით. საჯარო განხილვის შესახებ განცხადებები, აგრეთვე განთავსდა საქმიანობის განხორციელების სიახლოვეს ინფორმაციის გავრცელების დამკვიდრებულ ადგილებზე. „უქმე დღეების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 24 დეკემბრის N608 დადგენილების გათვალისწინებით, საჯარო განხილვა გაიმართა 2022 წლის 12 იანვარს, 14:00 საათზე, ბოლნისის მუნიციპალიტეტის სოფ. მუშევანის სარიტუალო დარბაზის მიმდებარე ტერიტორიაზე, ღია სივრცეში. სკოპინგის ანგარიშის საჯარო განხილვას ესწრებოდნენ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სს „RMG Copper“-ის, ადმინისტრაციული ერთეულის, ასევე „საყდრისის კომიტეტი კულტურული მემკვიდრეობისთვის“, ააიპ „მწვანე ალტერნატივას“ წარმომადგენლები და სოფ. მუშევანის მოსახლეობა. საჯარო განხილვაზე, დამსწრეთა მხრიდან, ყურადღება გამახვილდა პროექტთან დაკავშირებულ რამოდენიმე ნიშნულთან საკითხზე. მათ შორის, სამოვრებზე ზემოქმედებასთან, ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებასთან და ხმაურის გავრცელებასთან დაკავშირებით. მოსახლობა დაინტერესდა მადნის სატრანსპორტო გადაზიდვით სოციალურ გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედებით, რაზეც კომპანიის წარმომადგენელმა განმარტა, რომ მოპოვებული მადნის ტრანსპორტირება არ განხორციელდება დასახლებულ პუნქტების გავლით და შიდა გზების საშუალებით დაუკავშირდება კომპანიის არსებულ საწარმოს. **დაგეგმილი საქმიანობის ფარგლებში მოსალოდნელი შესაძლო ზემოქმედების გათვალისწინებით ადგილობრივი მოსახლეობის გარკვეულმა ჯგუფმა პროექტის განხორციელებასთან დაკავშირებით დააფიქსირა საწინააღმდეგო პოზიცია. განმარტეს, რომ მოსალოდნელი სოციალური სარგებლის მიუხედავად, სოფ. მუშევანის მოსახლეობა არ არის თანახმა პროექტის განხორციელებაზე.** სკოპინგის ანგარიშის საჯარო განხილვაზე გამოთქმული შენიშვნები/მოსაზრებები და შესაბამისი პასუხები/განმარტებები აისახა საჯარო განხილვის ოქმში.

ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე პროექტთან დაკავშირებით წერილობითი შენიშვნები/მოსაზრებები დააფიქსირა ააიპ „მწვანე ალტერნატივამ“. შენიშვნები ძირითადად ეხებოდა: სალიცენზიო ტერიტორიის ნაწილის ათვისებას, ნარჩენების მართვას, მოსახლეობასთან სიახლოვეს, მათ შორის ადგილობრივ მოსახლეობაზე ბურღვა-აფეთქებითი მოსალოდნელ ზემოქმედებას, ასევე კუმულაციურ ზემოქმედებას, მიწის საკუთრებასა და გამოყენებას, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზს, ბიომრავალფეროვნებაზე მოსალოდნელ ზემოქმედებას და რეკულტივაციის პროექტს. პროექტთან დაკავშირებით არსებული რელევანტური და საფუძვლიანი შენიშვნები/მოსაზრებები სამინისტროს მიერ მხედველობაში იქნა მიღებული და აისახა სკოპინგის დასკვნაში (გზმ-ის ანგარიშის მომზადებისათვის საჭირო კვლევების, მოსაპოვებელი და შესასწავლი ინფორმაციის ჩამონათვალში).

აიპ „მწვანე ალტერნატივას“ წერილში მითითებული იყო ასევე შენიშვნები საჯარო განხილვასთან მიმართებაში, რომელთან დაკავშირებითაც უნდა აღინიშნოს, რომ სამინისტრომ საჯარო განხილვის ჩანიშვნა, მათ შორის ინფორმაციის გავრცელება, უზრუნველყო კანონმდებლობის დადგენილი წესით. ინფორმაცია გასაჯაროვდა, როგორც საჯარო განხილვის ჩანიშვნის, ისე („უქმე დღეების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 24 დეკემბრის N608 დადგენილებების საფუძველზე) მისი გადადების შესახებ. სამინისტრომ უქმე დღეების გათვალისწინებით განაახლა განხილვის შესახებ ინფორმაცია და შენიშვნების მიღების (მაქსიმალური) ვადის ამოწურვამდე გადაიტანა საჯარო განხილვის დღე. საჯარო განხილვაზე, კოვიდ რეგულაციის გათვალისწინებით უზრუნველყოფილი იყო სამედიცინო პირბადეები, ასევე ხელის სადებიზინფექციო ხსნარი. მიუხედავად აღნიშნულისა, საჯარო განხილვის დაწყებისას აიპ „მწვანე ალტერნატივას“ წარმომადგენლის მიერ დაფიქსირებული თხოვნის/სურვილის გათვალისწინებით და მოქალაქეთა ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით, მოხდა განხილვის გარე სივრცეში გადატანა. საჯარო განხილვა წარიმართა კანონმდებლობის შესაბამისად, შედგა, როგორც პრეზენტაციის წარდგენის, ისე კითხვა-პასუხის რეჟიმი.

სკოპინგის ანგარიშის თანახმად, შესწავლილ იქნა საპროექტო ტერიტორია, ხოლო ჩატარებული სამუშაოების შედეგად მოხდა გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მოსალოდნელი ძირითადი ზემოქმედების წყაროების, სახეებისა და ობიექტების იდენტიფიცირება. სკოპინგის პროცედურის შედეგად სამინისტროს მიერ განსაზღვრული და დადგენილი იქნა დაგეგმილი საქმიანობის გზშ-ის ანგარიშის მომზადებისათვის საჭირო კვლევების, მოსაპოვებელი და შესასწავლი ინფორმაციის ჩამონათვალი, ასევე გზშ-ის პროცესში დეტალურად შესასწავლი ზემოქმედებების საკითხები.

გზშ-ის ანგარიშის მომზადებისთვის საჭირო კვლევების, მოსაპოვებელი და შესასწავლი ინფორმაციის ჩამონათვალი

1. **გზშ-ის ანგარიშში უნდა მოიცავდეს** „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მე-10 მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილ ინფორმაციას;
2. **გზშ-ის ანგარიშს უნდა დაერთოს** „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მე-10 მუხლის მეოთხე ნაწილით განსაზღვრული დოკუმენტაცია;
3. **გზშ-ს ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იყოს** სკოპინგის ანგარიშში მითითებული (განსაზღვრული, ჩასატარებელი) კვლევების შედეგები, მოპოვებული და შესწავლილი ინფორმაცია, გზშ-ის პროცესში დეტალურად შესწავლილი ზემოქმედებები და შესაბამისი შემცირების/შერბილების ღონისძიებები;
- 3.1. **გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად** გზშ-ის ანგარიშში ხელმოწერილი უნდა იყოს იმ პირის/პირების მიერ, რომელიც/რომლებიც მონაწილეობდა/მონაწილეობდნენ მის მომზადებაში, მათ შორის, კონსულტანტის მიერ.
4. **გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იყოს:**
  - პროექტის საჭიროების დასაბუთება;
  - დაგეგმილი საქმიანობის დეტალური აღწერა. მათ შორის, ინფორმაცია წიაღის მოპოვების საკანონმდებლო საფუძველების შესახებ მათ შორის სალიცენზიო ფართობთან მიმართებით;
  - საბადოს და დამხმარე ობიექტების (საწარმოო მოედანი, სანაყარო, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის საწყობი, წყლის შემკრები გუბურები,) ტერიტორიის დეტალური აღწერა (მათ შორის: საკადასტრო კოდი, ფართობი, Shp ფაილები, GPS კოორდინატები, გარემო პირობები);

- საბადოს ტერიტორიის (შემადგენელი ობიექტების მითითებით) სატელიტური ფოტო, სადაც მითითებული იქნება ასევე წიაღისეულის მოპოვების უზნიდან უახლოეს მოსახლეობამდე დაშორებების მანძილი;
- საპროექტო ობიექტის გენ-გეგმა, შესაბამისი ექსპლიკაციით;
- პროექტის ალტერნატიული ვარიანტების შესახებ ინფორმაცია, შესაბამისი დასაბუთებით, მათ შორის: არაქმედების ალტერნატივა, ტექნოლოგიური ალტერნატივები, ტერიტორიის შერჩევის ალტერნატიული ვარიანტები და გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით შერჩეული ალტერნატივის აღწერა/ანალიზი;
- ინფორმაცია წიაღისეულის მოპოვების ტექნოლოგიური ციკლის და ტექნოლოგიური სქემის შესახებ, შესაბამისი თანმიმდევრობით (საბადოს დამუშავების გეგმის შესაბამისად);
- ინფორმაცია წიაღისეულის მოპოვების/საბადოს დამუშავების შერჩეული მეთოდის/ტექნოლოგიის შესახებ. მათ შორის, წარმოდგენილი უნდა იქნეს შერჩეული მეთოდის გარემოსდაცვითი და ტექნიკური უპირატესობების დასაბუთება;
- ინფორმაცია საქმიანობის განხორციელების პროცესში გამოყენებული ტექნიკისა და მოწყობილობების შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია საამფეთქებლო სამუშაოების განხორციელებაზე შესაბამისი დადგენილებით განსაზღვრული მოთხოვნების დაცვის შესახებ;
- ინფორმაცია ასაფეთქებელი ნივთიერებების ტრანსპორტირების და მათი გამოყენების პირობების შესახებ;
- ე.წ საშიშ ზონებში საბადოს დამუშავების პირობების შესახებ დეტალური ინფორმაცია;
- დეტალური ინფორმაცია წიაღისეულის მოპოვების გეგმა-გრაფიკის შესახებ, სადაც განსაზღვრული იქნება ინფორმაცია/გეგმა ბურღვა-აფეთქებების სამუშაოების განხორციელების სიხშირის და დღის მონაკვეთის შესახებ. მათ შორის, აფეთქებითი სამუშაოების ჩატარების დროის შეზღუდვის შესახებ ინფორმაცია;
- ინფორმაცია საბადოზე არსებული მარაგების შესახებ;
- ინფორმაცია კარიერის საშუალო წლიური და დღიური წარმადობის შესახებ;
- მადნის ტრანსპორტირების შესახებ დეტალური ინფორმაცია. მათ შორის: ტრანსპორტირების სქემის, სამოდრაო მარშრუტების (რუკაზე ჩვენებით), ტრანსპორტირების პირობების, სატრანსპორტო ოპერაციების რაოდენობის, ტრანსპორტირების გეგმა-გრაფიკის, მათ შორის მორწყვის გეგმა-გრაფიკის და ტრანსპორტირებისათვის გამოყენებული გზების შესახებ დეტალური ინფორმაცია;
- ინფორმაცია საბადომდე მისასვლელი და მადანსაზიდი გზების შესახებ;
- ინფორმაცია ახალი გზის მოწყობის შესახებ, მათ შორის დეტალური ინფორმაცია: ახალი გზის ტექნიკური პარამეტრების, გზის გაყვანის ტექნოლოგიური სქემის და მასთან დაკავშირებული გარემოზე ზემოქმედების საკითხების შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია დაბინძურებული წყლებს შემკრები გუბურების და მათი მოწყობის ტექნიკური პირობების შესახებ, საპროექტო პარამეტრების მითითებით. მათ შორის, ინფორმაცია გუბურების ჰიდროსაიზოლაციო მემბრანის და მისი ეფექტურობის შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია ჩამონადენი დაბინძურებული და სუფთა სანიაღვრე წყლის დამჭერი არხების შესახებ, შესაბამისი პარამეტრებისა და ტექნიკური ნახაზების მითითებით;
- ინფორმაცია წიაღის მოპოვების პროცესში ობიექტის სასმელ-სამეურნეო და ტექნიკური წყალმომარაგების შესახებ;
- ინფორმაცია სამეურნეო-ფეკალური, ტექნიკური და სანიაღვრე წყლის მართვის შესახებ;

- დეტალური ინფორმაცია ჩამდინარე, მათ შორის კარიერზე და სანაყაროს ტერიტორიაზე წარმოქმნილი დაბინძურებული, წყლების მართვის შესახებ მათ შორის დაბინძურებული წყლის ხარისხის შემოწმებისა და მონიტორინგის სისტემის დანერგვის შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია გუბურებში შეკრებილი წყლების ბუნებრივი დალექვის პროცესის და კირით ნეიტრალიზაციის შესახებ, აღნიშნული მეთოდების ეტექტურობის დასაბუთებით. მასთან, ინფორმაცია წყლის ლაბორატორიული ანალიზის ჩატარებისა და მშრალ ხევეებში ჩაშვების შესახებ (ჩაშვების წერტილის GPS კოორდინატის მითითებით);
- ინფორმაცია ჩამდინარე წყლის ჩაშვების პარამეტრების და ჩაშვებამდე ზედაპირული წყლების ფონური მდგომარეობის შესახებ;
- ჩამდინარე წყლების ქიმიური გამწმენდი ნაგებობის მოწყობის შემთხვევაში, გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იქნეს დეტალური ინფორმაცია: გამწმენდი ნაგებობის ტიპის, პარამეტრების, საპასპორტო მონაცემების, გაწმენდის ეფექტურობის, ასევე გაწმენდების პროცესის დეტალური აღწერის, წარმოქმნილი შლამის მართვის შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია ფუჭი ქანების სანაყაროს შესახებ. მათ შორის ინფორმაცია: სანაყაროს განთავსების ადგილის და GPS კოორდინატების (Shp ფაილებთან ერთად) შესახებ; სანაყაროზე განსათავსებელი ფუჭი ქანის ჯამური რაოდენობა/მოცულობის შესახებ; ინფორმაცია სანაყაროს შევსების/ფორმირების ეტაპების შესახებ; სანაყაროს მოწყობისა და შემდგომი მოვლის ტექნიკური პირობები და სხვ შესახებ;
- ინფორმაცია სანაყაროს თითოეული ეტაპისა და ჯამური (მაქსიმალური) საექსპლუატაციო ვადის შესახებ;
- დეტალური ინფორმაცია მცენარეული და ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნის სამუშაოების შესახებ. ამასთან: მოხსნილი ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოცულობის და მისი დასაწყობების პირობების შესახებ, დროებითი მოედნების შესახებ (ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის დროებითი განთავსების უბნის Shp ფაილები და GPS კოორდინატები);
- რეკულტივაციის პროექტით/გეგმით გათვალისწინებული სარეკულტივაციო სამუშაოების და რეკულტივაციის პროცესის მონიტორინგის შესახებ სათანადო ინფორმაცია;
- პროექტის ფარგლებში გათვალისწინებული საწარმოო მოედნის შესახებ ინფორმაცია, მათ შორის: მოედნის ადგილმდებარეობა (GPS; Shp), მოედანზე განსათავსებელი ინფრასტრუქტურა, მოედნის გეგმა და სხვ;
- დაზუსტებული ინფორმაცია მუშევანი 2-ის საბადოს დამუშავების დროს წარმოქმნილი სხვადასხვა სახეობის ნარჩენების შესახებ, ნარჩენების მართვის გეგმის მითითებით;
- საქმიანობის პროცესში დასაქმებული ადამიანების საერთო რაოდენობა, მათ შორის დასაქმებულთა ადგილობრივების წილი;
- ინფორმაცია პროექტის განხორციელებით მოსალოდნელი შესაძლო ავარიული სიტუაციების შესახებ;
- ინფორმაცია საპროექტო ზონის ფარგლებში (საბადოს, სანაყაროს და სხვ) არსებული სამოვრების და სამძვრების ალტერნატიული ტერიტორიის მოძიების ან შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ;
- ინფორმაცია საპროექტო ზონის ფარგლებში მიწის საკუთრებისა და მისი გამოყენების შესახებ;
- ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ პროექტის შესახებ საჯარო განხილვაზე დაფიქსირებული შენიშვნების/მოსაზრებების, მათ შორის წინააღმდეგობრივი პოზიციის გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია გზმ-ის ეტაპზე წარმოდგენილი

იქნეს - პროექტთან დაკავშირებით ადგილობრივი მოსახლეობის ინფორმირების, მათი პოზიციების, დამოკიდებულების, აზრის გათვალისწინების და შეთანხმების (არსებობის შემთხვევაში) ამსახველი ინფორმაცია.

4.1. სალიცენზიო ობიექტზე ჩატარებული გეოლოგიური კვლევის ანგარიში, რომელიც უნდა მოიცავდეს:

- საპროექტო უბნის გეოლოგიურ აგებულებას;
- გეოლოგიური გარემოს ფონური მდგომარეობის აღწერასა;
- საპროექტო ტერიტორიის გეომორფოლოგიური, გეოლოგიური, ჰიდროგეოლოგიური, სეისმური და ტექტონიკური პირობების აღწერა;
- რეგიონის ზოგადი გეოლოგიური რუკა;
- რელიეფი (გეომორფოლოგია);
- საპროექტო არეალის საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევის შედეგები;
- გეოლოგიური კვლევის შედეგების გათვალისწინებით შემუშავებული დასკვნები და რეკომენდაციები.

4.2 სალიცენზიო ობიექტზე ჩატარებული ბიომრავალფეროვნების კვლევის ანგარიში, რომელიც უნდა მოიცავდეს:

- სათანადო კვლევაზე დაყრდნობით მომზადებული ინფორმაცია უშუალოდ პროექტის გავლენის ზონაში არსებულ მცენარეებზე, ცხოველებზე (განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და საქართველოს „წითელ ნუსხით“ დაცულ სახეობებზე) და ჰაბიტატებზე, მათზე შესაძლო ზემოქმედებაზე, ამ ზემოქმედების თავიდან აცილებაზე და საჭიროების შემთხვევაში საკომპენსაციო ღონისძიებებზე. ამასთან, წარმოდგენილ უნდა იქნას ზემოაღნიშნული კვლევის შედეგები ფოტომასალასთან ერთად;
- ინფორმაცია პროექტის მოსამზადებელ და ექსპლუატაციის ეტაპზე ჭრას დაქმდებარებული ხე-მცენარეების შესახებ;
- სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების შერჩეული მეთოდის (ბურღვა-აფეთქების) გამოყენებით, ბიომრავალფეროვნებაზე შესაძლო ზემოქმედების შესახებ ინფორმაცია. საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების განსაზღვრით;
- შემუშავდეს შემარბილებელი ღონისძიებების თავი და მონიტორინგის გეგმა, სადაც აისახება ბიომრავალფეროვნების ცალკეულ კომპონენტებზე და შემარბილებელი ღონისძიებების ეფექტურობაზე დაკვირვების საკითხი.

5. პროექტის განხორციელების შედეგად გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება გარემოს თითოეული კომპონენტისათვის და პროექტის განხორციელების შედეგად მოსალოდნელი ზემოქმედებების შეჯამება, მათ შორის:

- პროექტის ფარგლებში მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება ატმოსფერულ ჰაერზე, მათ შორის: მოსალოდნელი ემისიები, გაფრქვევის წყაროები, გაფრქვეული მავნე ნივთიერებები, გაბნევის ანგარიში. ამასთან, მოცემული უნდა იყოს ატმოსფერულ ჰაერზე ზემოქმედების პრევენციული და შემარბილებელი ღონისძიებები, ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გეგმა;
- საპროექტო ტერიტორიაზე ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების ფუნქციონირების შემთხვევაში, უზრუნველყოფილ უნდა იყოს „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნების დაცვა;

- ხმაურისა და ვიბრაციის გავრცელება სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებისა და ტრანსპორტირების ეტაპზე. მათ შორის, ყურადღება გამახვილდეს ბურღვა-აფეთქების დროს მოსალოდნელი ხმაურისა და ვიბრაციის გავრცელებაზე და შესაძლო ზემოქმედების სახეებზე. **ხმაურის გავრცელებით მოსალოდნელი ზემოქმედება დეტალურად შეფასებული უნდა იქნეს გარემოს სხვადასხვა კომპონენტზე, შესაბამისი შემარბილებელი და პრევენციული ღონისძიებების მითითებით;**
- მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება ნიადაგის ნაყოფიერ ფენაზე, გრუნტის ხარისხზე და ბუნებრივ ლანდშაფტზე, შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების მითითებით;
- დეტალური ინფორმაცია მიწისქვეშა/გრუნტის წყლებზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შესახებ, შესაბამისი შემარბილებელი და პრევენციული ღონისძიებების მითითებით;
- დეტალური ინფორმაცია სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ეტაპზე გეოლოგიურ გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შესახებ. მათ შორის, ინფორმაცია საშიში გეოდინამიკური პროცესების შესაძლო განვითარების და საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი შემარბილებელი, პრევენციული ღონისძიებების გატარების, ასევე მონიტორინგის საკითხების შესახებ;
- დეტალურად იქნეს შეფასებული სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებისას ტერიტორიაზე არსებულ საძოვრებზე მოსალოდნელი ზემოქმედება. ამასთან, წარმოდგენილი იქნეს სათანადო/ქმედითი შემარბილებელი და საკომპენსაციო ღონისძიებები, მათ შორის მოცემული იყოს საძოვარი ტერიტორიის შეზღუდვის შესახებ სოფლის მოსახლეობის ინფორმირების და მათი პოზიციების ამსახველი ინფორმაცია;
- პროექტის ფარგლებში მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება ზედაპირული წყლის ობიექტზე, მათ შორის საპროექტო ტერიტორიის ფარგლებში არსებულ მშრალ ხეობებზე. ამასთან ინფორმაცია: ზედაპირული წყლების დაბინძურების რისკის, მშრალი ხეობის ჰიდროლოგიური რეჟიმის ცვლილების და ა.შ შესახებ, შესაბამისი შემარბილებელ ღონისძიებების მითითებით;
- ზედაპირული წყლის ობიექტებში წყალჩამოვების შემთხვევაში უზრუნველყოფილი იქნეს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების დაცვა და სამინისტროში გზშ-ის ანგარიშთან ერთად წარმოდგენილი იქნეს ზედაპირული წყლის ობიექტებში ჩამდინარე წყლებთან ერთად ჩაშვებულ დამაბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების (ზდჩ) ნორმების პროექტი;
- ინფორმაცია პროექტის ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნითა გავრცელებით მოსალოდნელი ზემოქმედების შესახებ, შესაბამისი შემარბილებელი და პრევენციული ღონისძიებების მითითებით;
- გზშ-ის ანგარიშში დეტალურად უნდა იქნეს ასახული პროექტის განხორციელებით გამოწვეული ზემოქმედების შეფასება სოციალურ გარემოზე, ასევე განსაზღვრული უნდა იყოს ადამიანის ჯანმრთელობასთან, უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკები, შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების მითითებით;
- პროექტის გავლენის ზონაში კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებსა და კულტურულ ფასეულობებზე პირდაპირი და არაპირდაპირი სავარაუდო ზემოქმედების შესახებ ინფორმაცია (გზშ-ის ანგარიშის მომზადების პროცესში ჩართული იყოს შესაბამისი კომპეტენციის სპეციალისტი/ები, რათა გამოირიცხოს როგორც შესაძლო არქეოლოგიური ობიექტების დაზიანების რისკები);
- მადნის ტრანსპორტირებით მოსალოდნელი შესაძლო ზემოქმედების შეფასება და ტრანსპორტირების შედეგად გამოწვეული ზემოქმედების შემცირების მიზნით შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები;
- ლანდშაფტის ვიზუალური ცვლილებით მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება;

- ინფორმაცია კუმულაციური ზემოქმედების შესახებ. პროექტის ფარგლებში მოსალოდნელი კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება გარემოს თითოეული კომპონენტისათვის, შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების მითითებით;
- გარემოზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედების აღწერა, რომელიც განპირობებულია ავარიისა და კატასტროფის რისკის მიმართ საქმიანობის მოწყვლადობით;
- ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების გეგმა;
- პროექტის ფარგლებში (მათ შორის, მოსამზადებელი სამუშაოების, საბადოს დამუშავებისა და მადნის ტრანსპორტირების დროს) განსახორციელებელი შემარბილებელი ღონისძიებების შემაჯამებელი გეგმა-გრაფიკი;
- პროექტის ფარგლებში განსახორციელებელი გარემოსდაცვითი მონიტორინგის შემაჯამებელი გეგმა-გრაფიკი (საკონტროლო წერტილების, მონიტორინგის მეთოდის, მონიტორინგის სიხშირისა და სხვ მითითებით);
- სკოპინგის ეტაპზე, მათ შორის საჯარო განხილვის დროს, საზოგადოების ინფორმირებისა და მათ მიერ წარმოდგენილი მოსაზრებებისა და შენიშვნების შეფასება;
- გზშ-ის ფარგლებში შემუშავებული ძირითადი დასკვნები და საქმიანობის პროცესში განსახორციელებელი ძირითადი ღონისძიებები.

6. საკითხები/შენიშვნები, რომლების გათვალისწინებული უნდა იქნეს გზშ-ის ეტაპზე:

- გზშ-ის ეტაპზე დეტალურად უნდა იქნეს წარმოდგენილი გარემოზე შეუქცევი ზემოქმედების შეფასება და მისი აუცილებლობის დასაბუთება, რაც გულისხმობს გარემოზე შეუქცევი ზემოქმედებით გამოწვეული დანაკარგისა და მიღებული სარგებლის ურთიერთშეწონას გარემოსდაცვით, კულტურულ, ეკონომიკურ და სოციალურ ჭრილში;
- ჩამდინარე წყლების ქიმიური გამწმენდი ნაგებობის მოწყობის შემთხვევაში, სამინისტროში გზშ-ის განცხადების წარმოდგენის საკანონმდებლო საფუძველში უნდა მიეთითოს ასევე კოდექსის მე-10 პუნქტის 10.6 ქვეპუნქტი;
- დაზუსტებას საჭიროებს ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის განთავსების შესახებ ინფორმაცია, Shp ფაილებისა და GPS კოორდინატების მითითებით;
- დაზუსტებას საჭიროებს ინფორმაცია ბურღვა-აფეთქების სამუშაოების დროს სოციალურ გარემოზე ხმაურის გავრცელებით მოსალოდნელი ზემოქმედების ანალიზის/შეფასების შესახებ . გზშ-ის ეტაპზე დეტალურად უნდა იქნეს წარმოდგენილი საბადოს ბურღვა-აფეთქების დროს ხმაურის-ვიბრაციის გავრცელებით, ასევე ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებით მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება, მათ შორის სოციალურ გარემოზე, ქმედითი/ეფექტური შემარბილებელი ღონისძიებების მითითებით;
- სკოპინგის ანგარიშში არ არის მოცემული სათანადო ინფორმაცია და გზშ-ის ეტაპზე დაზუსტებას საჭიროებს ფაუნის სახეობებზე მოსალოდნელი შესაძლო ზემოქმედების შესახებ, ეფექტური შემარბილებელი ან/და პრევენციული ღონისძიებების მითითებით;
- საბადოს დამუშავების შემდგომ, საბადოს რეკულტივაციისა და პირვანდელ მდგომარეობამდე მიახლოებული გარემოს აღდგენის ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია;

- გზშ-ის ეტაპზე განხილული იქნეს აფეთქებითი სამუშაოების გეგმა-გრაფიკის შესახებ სოფელ მუშევანში საინფორმაციო/გამაფრთხილებელი დაფის განთავსების შესაძლებლობის საკითხი;
  - დაზუსტებული ინფორმაცია მოპოვებითი სამუშაოების პარალელურად საქმიანობის გაფართოვების და წინამდებარე პროექტი განახლების შესაძლებლობის შესახებ;
  - რეკულტივაციის პროექტის მიხედვით, ნიადაგის რეკულტივაცია (ტექნიკური რეკულტივაციის პირველი ფაზა) დაიწყება 2031 წლის ზაფხულში და დასრულდება (ბიოლოგიური რეკულტივაციის ფაზით) 2035 წელს. ამასთან, სკოპინგის ანგარიშიდან დგინდება, რომ საბადოზე მადანის მოპოვება დაგეგმილია 2022-2027 წლების განმავლობაში. **შესაბამისად გაურკვეველია, და გზშ-ის ეტაპზე საჭიროებს დაზუსტებას - რატომ არ არის გათვალისწინებული სარეკულტივაციო სამუშაოების დაწყება მოპოვებითი სამუშაოების დასრულებისთანავე;**
  - მიზანშეწონილია კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებისას გათვალისწინებული იქნას, როგორც 500 მეტრზე, ისე მის ფარგლებს გარეთ მიმდინარე მოპოვებითი საქმიანობები;
  - დეტალურად იქნეს შეფასებული საძოვრებისა და მათზე წვდომის კარგვის საკითხი;
  - საძოვრებზე მოსალოდნელი ზემოქმედების გათვალისწინებით, გზშ-ის ეტაპზე განხილული იქნეს სანაყაროს ალტერნატიულ ლოკაციაზე განთავსების შესაძლებლობის საკითხი;
  - საბადოს დამუშავების პროექტში და სკოპინგის ანგარიშში (ზოგიერ შემთხვევაში, მაგ: სანიაღვრე დამჭერი არხის სიგრძე) მოცემულია ურთიერთსაწინააღმდეგო მონაცემები, რაც გზშ-ის ეტაპზე საჭიროებს დაზუსტებას;
  - ინვაზიური სახეობის გარემოში მოხვედრის პრევენციის მიზნით წარმოდგენილი იქნეს ინფორმაცია (ბიოლოგიური) რეკულტივაციის ფარგლებში ტერიტორიაზე შესატანი/დასარგავი მცენარეული საფარის სახეობების შესახებ. ამასთან, მიზანშეწონილია შეირჩეს რეგიონისთვის დამახასიათებელი მცენარეული საფარი;
  - ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნის და შემდგომი რეკულტივაციისას გამოწვეული ეკოსისტემური პროცესების რღვევის რისკების შეფასება და შემარბილებელი ღონისძიებების განსაზღვრა;
  - **გზშ-ის ანგარიში უნდა მოიცავდეს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად შედგენილ საბადოს დამუშავების გეგმას (მათ შორის, რეკულტივაციის პროექტს);**
  - გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იყოს „ცხოველთა გადამდები დაავადებების საწინააღმდეგო პროფილაქტიკურ-საკარანტინო ღონისძიებათა განხორციელების წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 14 ივლისის №348 დადგენილებით განსაზღვრული მოთხოვნების დაცვის შესახებ ინფორმაცია;
- **გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იყოს ინფორმაცია სკოპინგის დასკვნით გათვალისწინებული საკითხების შესახებ (ერთიანი ცხრილის სახით);**

დასკვნითი ნაწილი:

სკოპინგის დასკვნის მიღების მიზნით სამინისტროში სს „RMG Copper“-ის მიერ წარმოდგენილი - ბოლნისის მუნიციპალიტეტში, სოფ. მუშევანის სიახლოვეს სასარგებლო წიაღისეულის (მუშევანი 2-ის ოქრო-სპილენძის საბადოს) ღია კარიერული წესით მოპოვების პროექტზე **სავალდებულოა გზშ-ის ანგარიში მომზადდეს** წინამდებარე სკოპინგის დასკვნით გათვალისწინებული კვლევების, მოსაპოვებელი და შესასწავლი ინფორმაციის და წარმოსადგენი დოკუმენტაციის მიხედვით.